

**A történet
megszelídítése** Bene Zoltán:
Év-könyv
Tiszatáj Könyvek,
Szeged, 2007.

Utcámban húzzák épp a harangot, ahogy Nagyszegen is húzzák, csak hogy nem *meg*, hanem *el*. El bizony, mert így rendeli utolsó leheletével „öt magzatának” Perey Agamemnón. „Azt a harangot, amelyet a szabadságharc után öntöttek Gábor Áron egyik ágyújából, azt a harangot, amelyet fegyver korában Perey Agamemnón sütött el utoljára”. A végakarát szent, s ameddig nem nyer meghallgatást, az elhunyt szelleme kísértetként közötünk lebeg – vagy áttetszőségében maga húzza áhított harangját, lába előtt a halotti torra levágott Sóhaj malac túlvilágról idelengő látomásával. Akárcsak most városomban, Nagyszegen is épp esik, mikor Jámbor Géza, azaz „Jámborné Talpas Erzsók Géza névre keresztelt egyetlen fia”, a későbbi tanító, szexuális felvilágosító és helytörténész szerelmi kalandja kezdetét veszi. Előbb Perey Helén kuvasza dönti felhevülten a sárba, majd a nevezett hölgy személyesen kér bebocsáttatást életébe, a maga határozott módján: „hazakísérem én magát. És többé nem is jövök el magától.” Utcámban is összebújnak a szerelemesek egy árnyékos, rejtett padon, amint Perey Jázon és Gatter Eszter május havában, képzeletük „labirintusában”, s titkos légyottjuk pillanatán a „jácint illata borítja be egész Nagyszeget”. A szerelem és a boldog vég azonban nem egyesülhet mindig. Épp ma halottam: szerelemfáltásból megfojtottak egy lányt: pont mint a szerencsétlen Albert Júliát, a „Magyarországi Hülyék Második Ápoló- és Nevelőintézetének” jobb sorsra érdemes ápolónőjét, Perey Leonidász reménybeli aráját. A hullaszállító szekéren kötött ki ő is (javában a boldog vég előtt), hogy aztán Kapa Ferkó, a gondos sírásó majdan földet hintsen rá.

Efféle különös, olykor bizarr humorral átszótt történetek világa ez a Nagyszeg. Furcsa, de mégsem idegen tőlünk. Mintha épp a szomszédos falu lenne, ahonnan még átérnek hozzánk a pletykák – s mire átérnek, új alakot nyernek: olyan emberekről, világról beszélnek, ahol minden megtörténhet. Babonaságokat suttognak, sőtét titkokat sejtetnek, elhítetik velünk a nemlétezőt. – Miközben nem vesszük észre: azok az *idegenek, mások* mennyire hasonlítanak hozzánk. A képzeletbeli települést, amelybe Bene Zoltán könyvét lapozva bepillantást nyerünk, az egymással lazán összefüggő történetek fanyarsága s a szerző mesélő kedve teszi számunkra élővé. Ezáltal válnak e hihetetlen kalandok mégis hihetővé, melyekből az *Év-könyv*ben a tizenkét naptári

hónap mindegyikére jut egy-egy. Szereplőiről teljes képet akkor kapunk, ha a tizenkét hónap mindegyikét végigjárjuk, össze-összefonódó sorsuk mozaikdarabjaiból életük, jellemük lapról lapra rajzolódik ki. Beszédés nevük azonban (akár sorsuk elébe kerekedve is) sokat elárul: Bivaly Károly, a mészáros és böllér, Létra Menyhért, az önkéntes tűzoltók parancsnoka, Kapa Ferkó, a sírásó, Ugró István, a polgármester, vagy a messziről hazatérő Kelet Ernő. A mesék otthona, a történelem valós pillanataival keveredik: a hely a fantázia szüleménye, az idő azonban nagyon is konkrét – az 1900-es évek elején, az első világháború éveiben járunk. A „háború szaga” belengi az utcákat, házakat, „egy-egy kis fuvallatnyit mindenki hazavisz belőle” a ruháján vagy a „szíve üregében”.

Bene Zoltán, amint könyvének kurta fülszövegéből kiderül, a harmincas éveiben jár, s immár ötödik kötetét tartja kezében az olvasó. A prózairás mai útvesztőjében biztos helyet találnia még így sem lesz könnyű. S ha nem, hát azért, mert a könnyű prédát jelentő szavakat mint alkalmi ékszert vagy épp olcsó bizsut használó, semmiből is várat építgetni akarók közhelyes ügyeskedése nem az ő terepe. A súlyos mondatok terheivel megrakott szekér bakján sem ő ül. Vadászterülete sokkal inkább a bozotos, egy-egy titokzatosnak ígérkező, elkerített, elhagyatott kert. Vagyis a történet maga, annak birtokbavétele, megszelídítése, az itt-ott elburjánzó gaz lenyírása s a friss, jószagú fű ápolása, életben tartása. A történet, amit – mint augusztus havában írja – megkísérel „kihámozni az emlékezet és a feledés által közösen föléhalmozott, korhatag rétegek alól”. – Ami tehát a szerzői fantázia által átítatva is egyfajta emlékezés, mélyre ásás: önmagunkban. De mélyre ásás ugyanakkor az irodalom kollektív múltjában is – a hagyományok ápolása, vagy sokkal inkább: magunkévá tétele. Ugyanakkor az egyetlen menekülési út, a közhelyességé vált *nincs új a nap alatt* szelleméből. Az egyetlen új pedig a *máshogy*, méghozzá az említett kert ápolása közben: kezünk munkája nyomán, ahogy megismételhetetlen illatú, formájú, színű növények teremnek. Érzésem szerint Bene Zoltán még munkálkodik kertjének megszelídítésén – prózájának megmetszésén épp úgy, mint felnevelésén. A tudatosság – miszerint az olló a kertész féltett kincse, nemes szerzőszám, s jó, ha óvatosan bánik vele – talán nem kerül el. Hiszen kertje akkor lesz belakható, ha nem hagyja elburjánzani, miközben éledő hajtásaira is gondos figyelemmel ügyel.

Rózsássy Barbara